

Цитування:

Цугорка О. П. Художні декорації в театральних постановках як засоби сценографічного формування простору. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2022. № 3. С. 291–299.

Tsugorka O. (2022). Art Decoration in Theatrical Productions as a Means of Scenographic Formation of Space. *National Academy Of Managerial Staff Of Culture And Arts Herald: Science journal*, 3, 291–299 [in Ukrainian].

Цугорка Олександр Петрович,
кандидат мистецтвознавства, професор,
заслужений діяч мистецтв України,
Національна академія образотворчого
мистецтва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0002-7742-2143>
tsugorkaalex@gmail.com

ХУДОЖНІ ДЕКОРАЦІЇ В ТЕАТРАЛЬНИХ ПОСТАНОВКАХ ЯК ЗАСОБИ СЦЕНОГРАФІЧНОГО ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРУ

Мета дослідження – з'ясувати роль декорацій у театральних постановках, їх види та особливості їх створення художником-постановником. **Методологія дослідження** базується на комплексному використанні методів сучасного мистецтвознавства, які направлені на теоретичне та художньо-практичне осмислення декорацій у театральних постановках; використано метод мистецько-історичного аналізу, що дає можливість дослідити тенденції культурного розвитку театральних технологій; емпіричний матеріал досліджено в поєднанні мистецтвознавчого, театрознавчого, культурологічного, історичного підходів; метод формально-стилістичного аналізу дав змогу виявляти художні особливості сценографічних рішень. **Наукова новизна** полягає в тому, що стаття є однією з перших аналітичних робіт, у якій автор здійснив спробу розкрити багатоаспектну роль декорацій у театральних постановках, зробивши аналіз дефініцій «декорації», «театрально-декораційне мистецтво», «сценографія», якими описують художнє оформлення театральних постановок. **Висновки.** У процесі аналізу ролі декорацій у театральних постановках сформувався цілком об'єктивне враження, що декорація є видом образотворчого мистецтва, пов'язаного з художнім оформленням театральної вистави, елементи якого були вкорінені ще в античності, з невеликими змінами дійшли до наших днів та складаються з прикрас, шумового оформлення, освітлення, бутафорії і реквізиту, костюмів і гриму акторів. Кожен елемент виконує свою функцію в досягненні театральної виразності, є важливим складником єдиного художнього цілого, призначенням якого є створити ілюзію місця театральної постановки. У театральних постановках художник-постановник за задумом режисера створює декорації, які тісно пов'язані з театром, його розвитком, загальними тенденціями в сучасному мистецтві загалом, специфікою театральних приміщень, сцени, техніки освітлення, обладнання та ін. Аналіз дефініцій «декорації», «театрально-декораційне мистецтво», «сценографія», якими порізно в науковій та художній літературі описують художнє оформлення сцени й простору, дає можливість зробити висновки, що декорації є важливою частиною практично будь-якої театральної вистави, а багатьох театральних художників визнано самостійними творцями.

Ключові слова: декорації, декораційне мистецтво, сценографія, театрально-декораційне мистецтво, художник театру.

Tsugorka Oleksandr, Candidate of Art History, Professor, Honoured Artist of Ukraine, National Academy of Fine Arts and Architecture

Art Decoration in Theatrical Productions as a Means of Scenographic Formation of Space

The purpose of the research is to find out the role of scenery in theatrical productions, their types and features of their creation by a production designer. **The research methodology** is based on the complex use of methods of modern art history, which are aimed at the theoretical and artistic-practical understanding of scenery in theatrical productions; the method of art-historical analysis is used, which makes it possible to investigate the trends of the cultural development of theatre technologies; empirical material is studied in a combination of art studies, theatre studies, cultural studies, and historical approaches; the method of formal and stylistic analysis allows revealing the artistic features of scenographic solutions. **The scientific novelty** lies in the fact that the article is one of the first analytical works in which the author tries to reveal the multifaceted role of scenery in theatrical productions by analysing the definitions of "scenery", "theatrical and decorative art", "scenography" that describe the artistic design of theatrical productions. **Conclusions.** In the process of analysing the role of scenery in theatrical productions, a completely objective impression was formed that scenery is a type of fine art related to the artistic design of a theatrical performance, the elements of which were rooted in antiquity and with minor changes have reached our days and consist of decorations, noise design, lighting, and props, actors' costumes and make-up. Each element has its own function in achieving theatrical expressiveness, which as a whole creates a single artistic whole, the purpose of which is to create the illusion of a place for a theatrical performance. Scenery in theatrical productions is created by a production designer according to the director's idea, which are closely related to the theatre itself, its development and general trends in modern art and modern theatre, the arrangement of theatre premises and the stage, lighting techniques, equipment and many other conditions. The analysis of the definitions of "scenery",

“theatrical and decorative art”, “scenography”, which are used to describe the artistic design of the stage and space in different ways in the scientific and artistic literature, makes it possible to conclude that the scenery is an important part of almost any theatrical performance, and many theatre artists are recognised as independent creators.

Key words: scenery; decorative arts; scenography; theatre and decorative arts; theatre artist.

Актуальність теми дослідження. Декорації (від лат. *decoratio*, від *decorare* – «прикрашати») – багатозначний термін: декорації в театрі, кіно, архітектурі й будівництві; дизайн інтер'єру, зовнішня та внутрішня обробка будівлі тощо. Існує безліч різновидів декораційного оформлення: від ширм та лаштунків, виготовлених з тканини та фанери, – до найскладніших віртуальних зображень, для створення яких використовують комп'ютери та системи збереження.

Термін «декорація» найчастіше вживають для позначення приладдя театру, що є засобом оформлення сцени та простору й призначення якого створювати ілюзію місця, у якому відбувається дія, що розігрують на театральній сцені. Тому театральні декорації являють собою здебільшого або пейзажі, або перспективні види вулиць, площ та інтер'єри будинків, створюють просторову уяву життєвого середовища, де діють виконавці драматичного або музичного твору, і впливають на глядача як візуально, так і емоційно, викликаючи цілу низку асоціацій.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання ролі декорацій і їх технічних можливостей у створенні художнього образу в театральній постановці вивчали теоретики й практики, які висвітлювали їх як складову монументально-декоративного мистецтва, як елементи дизайну та архітектури, як один з головних засобів проектування інтер'єру театральних просторів тощо. Зокрема, це А. Алішер, В. Берьозкін, Н. Богута, Д. Григор'єв, О. Зайцева, А. Канівець, О. Ковальчук, О. Клековкін, В. Одуденко, О. Попова, М. Ратімов, О. Смержевська, Г. Сотська, С. Триколенко, М. Франкель, Т. Шмельова, К. Юдова-Романова та ін. Досвід багатьох дослідників базується на особистому досвіді з практичного використання технік та технологій, які були описані в їх працях. Однак питання ролі декорацій у театральних постановках та їх впливу на розвиток театрального, сценічного, театально-декоративного, музичного, хореографічного й інших видів мистецтва не отримало в сучасній фаховій літературі належного висвітлення.

Виклад основного матеріалу. Декорації виконують завдання художнього рішення сценічного простору, мають безпосередній зв'язок з хореографією постановки та передбачають розробку оформлення сцени,

Рис. 1. Цугорка О., Чебикін О. Кий.
Балет «Володар Борисфену», Київ, 2010.
URL: https://opera.com.ua/sites/default/files/5132_20120814145715_QI9E0143.jpg

Рис. 2. Цугорка О., Чебикін О. Кий і Зореслава.
Балет «Володар Борисфену», Київ, 2010.
URL: https://opera.com.ua/sites/default/files/5132_20120814145717_QI9E0157.jpg

костюмів, гриму, світлового рішення, тобто всіх матеріальних носіїв художнього образу спектаклю, який створює художник-постановник за задумом режисера. Головними складовими театральної декорації є: кулісна пересувна; кулісно-арочна підйомна; павільйонна; об'ємна;

Рис. 3. Цугорка О., Чебикін О. Зореслава.
Балет «Володар Борисфену», Київ, 2010.
URL: https://opera.com.ua/sites/default/files/5132_20120814145721_QI9E0256.jpg

Рис. 4. Цугорка О., Чебикін О. Філіціо.
Балет «Володар Борисфену», Київ, 2010.
URL: https://opera.com.ua/sites/default/files/5132_20120829094101__BOR0519.jpg

проекційна.

Аналізуючи наукову й художню літературу, можемо помітити, як по-різному розуміють термін «декорація», яким описують художнє оформлення театральних постановок. Це: «декорації», «театральнo-декораційне мистецтво», «сценографія». У праці К. Юдової-Романової подано таке визначення терміна: декорація – оформлення сцени, павільйону, знімального майданчика, що характеризує місце дії і сприяє створенню цілісного зорового образу вистави, фільму, концерту тощо. Декорації створюють за допомогою виражальних засобів живопису, графіки, архітектури, освітлення, сценічної техніки, кінопроекції. Авторка подає перелік видів декорацій: симультанна; ажурна (прорізна); задня; м'яка; об'ємна; павільйонна; перспективна; підвісна; тверда; чергова. Сценографія, театральнo-декораційне мистецтво – мистецтво створення зорового образу вистави засобами декорацій, костюмів, освітлення та іншої постановочної техніки [18].

У словнику мистецьких термінів зазначено, що «театральнo-декораційне мистецтво – вид образотворчого мистецтва, пов'язаний з художнім оформленням театральнoго спектаклю, тобто створення на театральній сцені життєвого середовища, у якому діють герої драматичного або музично-драматичного твору. Основні елементи театральнo-декораційного мистецтва – декорації, освітлення, бутафорія та реквізит, костюм, грим акторів – становлять єдине художнє ціле, що виражає зміст і характер сценічного дійства, підкорені задуму спектаклю» [14].

Цікавим є дослідження А. Григор'єва, який розкриває в найширшому тлумаченні термін «сценографія»: під час вистави до цього елемента театральнoго мистецтва відноситься все, що оточує актора, – *декорації*. Також усе, із чим він має справу протягом цього часу та взаємодіє, – реквізит, бутафорія. І все, що знаходиться на його фігурі, а саме: костюм, грим, маска, інші елементи перетворення його зовнішності. Також є моменти, коли сам актор може бути частиною сценографії, або декорацій. Цей прийом застосовують нині, коли сам актор може бути пересувною декорацією, з урахуванням його костюма та можливої маски. Саме це відрізняє сценографію від логічно тотожного театральнo-декораційного мистецтва, що фактично з появою терміна «сценографія» замість окремого виду мистецтва стає частиною сценографії [5, 5].

Рис. 5. Цугорка О., Чебикін О. Ірнек.
Балет «Володар Борисфену», Київ, 2010.
URL: https://opera.com.ua/sites/default/files/5132_20120829094112__BOR0456.jpg

До XIX століття панівним було *театральньо-декораційне мистецтво*, що термінологічно визначали лише як оформлення театральних декорацій. Проте з ускладненням та комплексним розвитком у XX столітті елементів театального мистецтва, а саме: зображального мистецтва, технологій, музичного оформлення та драматургії – виникла потреба систематизувати в єдине визначення, метою якого стає створення єдиного зорового образу вистави. Кінцевий результат залучення його може відрізнятися від потреб окремої конкретної вистави.

Так, наприклад, цей образ може бути сталим та незмінним протягом усієї вистави або в інших випадках певним чином структурно забудуватись через чергування зображального оформлення у виставі залежно від акту або картини в змісті вистави. А також інколи синтезувати в собі в межах одної вистави стали й такі елементи, які можуть змінюватись протягом вистави. Тому можливість визначити певний «образ» відрізняє еволюційний розвиток «театральньо-декораційного мистецтва» в «сценографію» [5, 89].

Отже, за твердженням А. Григор'єва, «сценографія» є елементом «театального мистецтва», «декорації» є елементами «сценографії», а «театральньо-декораційне мистецтво» із появою терміна «сценографія» замість окремого виду мистецтва підпорядковане саме «сценографії».

Багатоаспектність декорацій розкрито в дослідженні А. Алішер, яка зазначає, що «декорації не можна розглядати лише як образотворчу чи театральну нішу, оскільки декорації нерозривно перебувають у єдності з іншими спорідненими видами мистецтв. Сценографія як галузь образотворчого мистецтва в її історичному розвитку безпосередньо пов'язана з архітектурою, скульптурою, живописом, графікою, драматургією, театром, акторською грою та кінематографом. Відтак її сміливо можна назвати художньо-синкретичним явищем, що стоїть на межі образотворчого, театального та кіномистецтва, будучи їхньою невід'ємною частиною, що підлягає аналізу в системі цих мистецтв з погляду синергії художнього образу та синестезії художнього сприйняття» [1, 171].

Декорації в театральній постановці реалізують призначення, функції та завдання самого театру, який насправді є складним формуванням, що слугує певною формою спілкування митця (виконавця, театру) і глядача з приводу демонстрації вигаданої чи не вигаданої події, певного факту, враження

Рис. 6. Цугорка О., Чебикін О. Ірнек.
Балет «Володар Борисфену», Київ, 2010.
URL: https://opera.com.ua/sites/default/files/5132_20120829094309__BOR0574.jpg

(залежно від настроїв, бажань і примх часу). Декорації були впродовж усієї історії театру, вони важлива складова режисури постановки [9, 5].

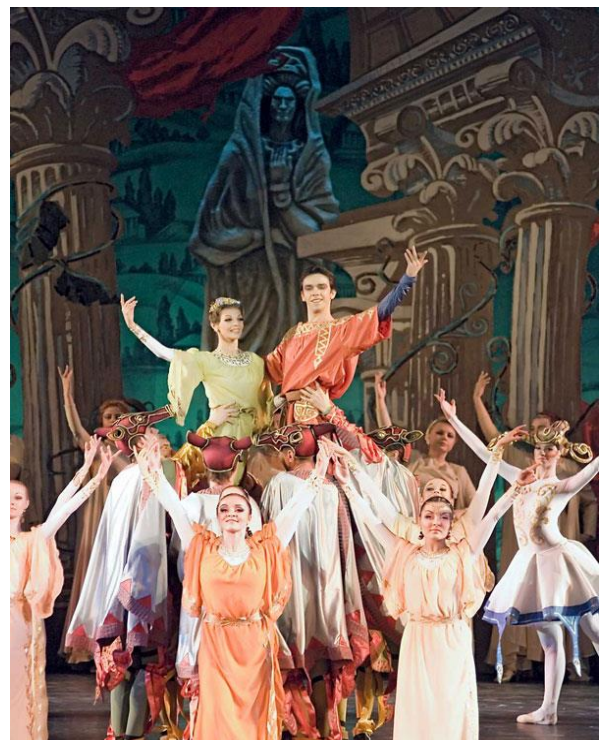

Рис. 7. Цугорка О., Чебикін О. Октавія.
Балет «Володар Борисфену», Київ, 2010.
URL: https://opera.com.ua/sites/default/files/5132_20120829094447__BOR0858.jpg

Рис. 8. Цугорка О., Чебикін О.
Балет «Володар Борисфену», Київ, 2010.
URL: https://opera.com.ua/sites/default/files/5132_20120829094502__BOR0871.jpg

Отже, відповідно до термінологічного аналізу вказаних вище дефініцій робимо такий висновок, що створення декорацій в театральних постановках не можливе без художника театру (художника-постановника).

Художник-постановник – людина, яка візуалізує театральну постановку: бере участь у процесі вибору костюмів, оформлення сцени, визначення образів акторів та інших важливих організаційних моментах, від яких залежить успішність театральної постановки. Тобто художник театру генерує ідеї, необхідні для створення автентичної атмосфери.

Рис. 9. Цугорка О. Ескіз декорацій до балету «Володар Борисфену», Київ, 2010

Цікавим є дослідження М. Френкеля, де він описує художника театру як «сценографа» й наголошує, що «сценограф – це автор пластичної режисури вистави, відразу ж доповнивши, що це художник, який оволодіє

Рис. 10. Цугорка О. Ескіз костюма Зореслави до балету «Володар Борисфену», Київ, 2010

знаннями й навичками живописця, скульптора, інженера-конструктора, графіка, технолога, зодчого й освітлювача. Сценограф повинен мати специфічне театральне мислення, а також володіти знаннями в галузях класичної та сучасної літератури, драматургії, історії театру та мистецтв. Обґрунтовуючи ерудованість сценографа, він стверджує, що сценограф повинен бути на вершині свого часу як політично, так і морально [17].

Характеризуючи професію художника-постановника, провідний сучасний український театральний художник В. Одуденко зазначає, що магія сценографії зачаровує: тривимірний простір, умовність речей та предметів, повна свобода в реалізації ідей. Від реалізму до абстракції, від аскетизму до звалища – головне, щоб усе це працювало на зміст твору [8].

Отже, для професійної візуалізації театральної постановки художник театру повинен мати уявлення про загальний розвиток декораційного мистецтва, окремі періоди його становлення, бути обізнаним з еволюцією сценічного майданчика, знати основи теорії сценографічного мистецтва, основні поняття та категорії декораційного мистецтва, типологію декораційного оформлення спектаклю, будову сцени та її складових, послідовність етапів роботи сценографа, стилістичні особливості кожного з періодів розвитку світового й

Рис. 11. Цугорка О. Ескіз костюма
воїна Полян до балету
«Володар Борисфену», Київ, 2010

українського декоративного мистецтва від його витоків до сучасності, творчість класиків українського та світового декоративного мистецтва минулого й сценографів сучасного театру. Важливим для нього є вміння «читати» сценографічний ескіз, розуміти просторове рішення декорації в макеті, форми та методи декоративних прийомів у кожній конкретній виставі.

К. Юдова-Романова у своєму дослідженні про це зазначає, що «паралельно з освоєнням митцями нових просторових умов для творчості відбувається процес модернізації сценічного простору. Поява все нових і нових сучасних технологічних засобів презентації образної інформації, художньо осмислюючись постановниками, зумовила появу нових жанрів сценічного мистецтва (наприклад піротехнічних, голографічних і лазерних шоу, шоу вокалоїдів, фонтанів та фемботів, інтерактивних, імерсійних, з використанням методик тифлокоментування сценічних постановок тощо) [19, 180].

Конструктивізм є яскравим стильовим напрямом, який розробив принципи організації сценічного простору в театрі. У такому випадку з'являється заперечення художності та естетичності, зміна ролі й завдань художника в театрі: художник не живописець, а конструктор сцени, декорація-«машина для гри», «прозодяг» замість сценічного костюма.

Деякі дослідники ролі декорацій у театральній постановці визначають їх як дизайн та як мистецтво аранжування простору. Зокрема, О. Попова зазначає, що «сучасне

театрознавство розглядає явище сценічного дизайну не в широкому розумінні однієї зі сфер театральної діяльності, а лише в межах композиційного та стильового рішення сцени» [12, 66–69], а Н. Богута підкреслює, що «сценографія є не лише видом монументально-декоративного мистецтва, але й мистецтвом аранжування простору» [4, 22–25]. Тобто трансформаційні процеси, які відбуваються в суспільстві, відображаються і на мистецтві, зокрема й декоративному.

Цікавим є дослідження О. Зайцевої, яка, досліджуючи творчий шлях Миколи Кричевського, пише, що «фундаментом для художника М. Кричевського послугували вивчені ним закони перспективи, які він використовував для написання декорацій» [7, 31–34], що вказує на важливість академічних знань, які художник набув під час навчання.

О. Ковальчук, досліджуючи образні пошуки в сценографії музичного театру Федора Нірода, зазначила, що «справжній художник завжди відповідає вимогам свого часу ... у кожній своїй виставі Ф. Нірод грав, відкриваючи глибини власної індивідуальності, і намагався знайти такі образи, які виводять безсмертні класичні твори у площину сучасності» [10, 133]. Тобто, щоб бути в ногу з часом, художник театру повинен мати ґрунтовні базові (академічні) знання і весь час пізнавати нове.

М. Девізорів, досліджуючи творчий шлях Данила Лідера, вказує, що це надзвичайно талановитий український художник-сценограф, майстер образно-дійової режисури сценічного простору, педагог, засновник власної школи сценографів, теоретик театру, який збагатив українське сценографічне мистецтво не лише новою методологією, але й новою філософсько-естетичною концепцією, що характеризується домінуванням внутрішнього суб'єктивного відчуття художника, образного, метафоричного мислення, здатності створювати складний образний простір і час [6]. В. Берьозкін, досліджуючи творчий шлях Данила Лідера, наголошує на його пристрасності до естетики речової справжності і фактурної натуральності, яка пов'язана з пошуками нових форм сценічного реалізму [3]. Художник-постановник театру відіграє чи не головну роль у концептуальному вирішенні театральної постановки, яке можна побачити в декоративному рішенні художників-постановників Олександра Цугорка та Олексія Чебікіна для репертуарної вистави Національної опери України – балету «Володар Борисфену» Євгена Станковича.

Рис. 12. Цугорка О. Ескіз костюма
воїна Полян до балету
«Володар Борисфену», Київ, 2010

«Володар Борисфену» – балет-легенда про те, звідки пішла Русь і її народ. Тому декорації до балету «Володар Борисфену» виконують три основні функції: ігрову, позначення місця дії та виявлення характерів персонажів (персонажну функцію), щоб перенести глядача в інший історичний вимір. А глибинна філософія декорацій має безпосередній зв'язок з хореографією постановки та режисерським задумом. Тому, дивлячись виставу, глядач неначе відкриває перед собою завісу часу (рис. 1–12).

Створення декорацій на оперній, балетній або драматичній сценах потребує від художника театру суттєвих знань проблем мистецтва сценографії, його ролі і місця в низці інших пластичних візуальних мистецтв, різноманіття форм і прийомів освоєння сценічного простору тощо. М. Ратімов зазначає, що мистецтво театру – це не лише результат творчості драматурга, композитора, актора, режисера й художника, це також натхненна праця декораторів, костюмерів, гримерів, освітлювачів, машиністів сцени [13, 7]. Тому цілком зрозумілими є ті серйозні вимоги, які висувають до постановочної частини, де виконують всі роботи зі створення зовнішньої форми театральної постановки, де кожен елемент декору виконує свою функцію в досягненні театральної виразності, що загалом і формує єдине художнє ціле задля створення ілюзії місця театральної постановки.

Наукова новизна статті полягає в тому, що ця робота є однією з перших аналітичних праць, у якій автор намагається розкрити багатоаспектність декорацій у театральних постановках, зробивши аналіз дефініцій «декорації», «театрально-декораційне мистецтво», «сценографія», якими описують художнє оформлення театральних постановок.

Висновки. Аналізуючи декорації в театральних постановках, їх види й особливості створення, можемо стверджувати про те, що художник театру має усвідомлювати специфіку розвитку декорацій від їх витоків до теперішнього часу, розуміти призначення декораційного мистецтва в розкритті проблематики твору й бути готовим до того, що сама підготовка декорацій для театральної постановки є тривалим творчим процесом. Глибинна філософія декорацій надає їм особливого сенсу, без чого театрально вистава не можлива. Театральні декорації є незамінним атрибутом будь-якої постановки й залежно від змісту вони бувають: оповідальні, метафоричні, мальовничі, конструктивістські, архітектурно-просторові, динамічні, світлові, проєкційні, позарампові тощо, спосіб та принципи створення яких були розроблені та введені у практику багаторічною історією конкретного театру, а пошуки нових прийомів оформлення сцени не припиняються і донині.

Література

1. Алішер А. В. Мистецтвознавча динаміка театральної сценографії. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2021. № 2. С. 170–175.
2. Алішер А. В. Театрально-декораційне мистецтво як складова культури України. *Візуальність в естетичних практиках: український вимір* : матер. VI Всеукр. наук.-практ. конф. (Черкаси, 24–25 жовтня 2019 р.). Черкаси : ФОП Гордієнко, 2019. С. 38.
3. Березкин В. И. Даниил Лидер : монографія. Київ : Мистецтво, 1988. 200 с.
4. Богута Н. В. Особливості організації сценічного простору. *Регіональний дизайн і освіта: потенціал сучасності* : зб. тез II Всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнародною участю), м. Черкаси, 26–27 квіт. 2017 р. Черкаси : ЧДТУ; Видавець Вовчок О. Ю., 2017. С. 22–25.
5. Григор'єв Д. Технічні та технологічні інновації у світовій театральній сценографії. URL: <http://195.20.96.242:5028/khkdkak-xmlui/bitstream/handle/123456789/1783/%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D1%80%E2%80%99%D1%94%D0%B2.pdf?sequence=1&isAllowed=yu> (дата звернення: 26.04.2022).
6. Девізорів М. В. Творчість Данила Лідера в контексті розвитку сценографічної лексики національного академічного драматичного театру імені Івана Франка. *Сценічне мистецтво: творчі надбання та інноваційні процеси* : матер. сеукр. наук. конф. професор.-виклад. складу, докт., асп. та магістр. (Київ, 23 квіт. 2020 р.). Київ : КНУКіМ, 2020. С. 89–93.

7. Зайцева О. Д. Новаторська роль Миколи Кричевського у розвитку театрально-декораційного мистецтва руського театру товариства «Просвіта» в Ужгороді. URL: http://libs.mfknukim.mk.ua/bitstream/123456789/1862/1/%D0%97%D0%B0%D0%B9%D1%86%D0%B5%D0%B2_31-34.pdf (дата звернення: 26.04.2022).

8. Канівець А. Владлен Одуденко: «Сценографія – це такий же актор зі своїм характером і посланням». *Кіно-Театр*. 2021. № 4. С. 26–28.

9. Клековкін О. Ю. Διάλογος: Вибрані місця з листів, розмов і записників / Ін-т проблем сучас. мистец. НАМ України. Київ: Арт Економі, 2016. 200 с.

10. Ковальчук О. Федір Нірод: образні пошуки в сценографії музичного театру. *МІСТ: Мистецтво, історія, сучасність, теорія*. 2012. № 8. С. 112–134.

11. Ковальчук О. В. Сценографічна практика у просторі ХХ століття: кийські реалії. Київ: ППСМ НАМ України; Видавництво «Фенікс», 2019. 272 с.

12. Попова О. В. Проблема генези сценічного дизайну в контексті становлення режисерського театру. *Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарних наук у сучасному соціокультурному просторі*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. аспірантів, здобувачів, магістрів, м. Київ, 8–9 квіт. 2022 р. Київ: КНУКіМ, 2022. С. 66–69.

13. Ратімов М. Технологія вистави. Київ: Мистецтво, 1969. 85 с.

14. Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. Херсон: Стар, 2016. 52 с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/30189/1/Словник%20художній_СОТСЬКА_ШМЕЛЬОВА%20%281%29.pdf (дата звернення: 26.04.2022).

15. Сценографія. Пошуки власної естетики. 1920–2020 / упоряд.: А. І. Александрович-Дочевський; текст О. В. Ковальчук. Київ: Антиквар, 2019. 340 с.

16. Триколенко С. Формування сценічного середовища за допомогою мультимедійних засобів. *Вісник прикарпатського університету. Мистецтвознавство*: зб. наук. пр. Івано-Франківськ, 2015. Вип. 30–31 (2). С. 78–82.

17. Френкель М. Современная сценография. Київ, 1980. 97 с.

18. Юдова-Романова К. В. Технічні засоби оформлення сценічного простору. Київ: КНУКіМ. 2017. 314 с.

19. Юдова-Романова К. В. Генератори сценічних ефектів як постановочний засіб художньо-образної виразності на сцені. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Сценічне мистецтво*. 2019. Т. 2. № 2. С. 179–193. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-759x.2.2.2019.186656>.

References

1. Alisher, A. V. (2021). Artistic dynamics of theater scenography. *Visnyk Natsional'noi akademii kerivnykh kadriv kul'tury i mystetstv: nauk. zhurnal*, 2, 170–175 [in Ukrainian].

2. Alishe, A. V. (2019). Theatrical and decorative art as a component of Ukrainian culture. *Vizual'nist' v estetychnykh praktykakh: ukrains'kyj vymir: mat-ly VI Vseukr. nauk.-prakt. konf. (Cherkasy, 24–25 zhovtnia)*. Cherkasy, 38 [in Ukrainian].

3. Berezyn, V. Y. (1988). *Danyil Lider: monograph*. Kyev: Mystetstvo [in Ukrainian].

4. Bohuta, N. V. (2017). Peculiarities of the organization of the stage space. *Rehional'nyj dyzajn i osvita: potentsial suchasnosti: zbirnyk tez II Vseukr. nauk.-prakt. konf. (z mizhnarodnoiu uchastiu)*. (Cherkasy, 26–27 kvit.). Cherkasy: ChDTU, 22–25 [in Ukrainian].

5. Hryhor'iev, D. (2022). Technical and technological innovations in world theatrical scenography. Retrieved from: <http://195.20.96.242:5028/khkdak-xmlui/bitstream/handle/123456789/1783/%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D1%80%E2%80%99%D1%94%D0%B2.pdf?sequence=1&isAllowed=yu> [in Ukrainian].

6. Devizorov, M. V. (2020). Danylo Lider's work in the context of the development of scenographic vocabulary of the Ivan Franko National Academic Drama Theater. *Stsenichne mystetstvo: tvorchi nadbannia ta innovatsijni protsesy: mat-ly II Vseukr. nauk. konf. profesor.-vyklad. skladu, dokt-iv, asp-iv ta mahistr-iv*. (Kyiv, 23 kvit.). Kyiv: Vyd. tsentr KNUKіM, 89–93 [in Ukrainian].

7. Zajtseva, O. D. (2021). The pioneering role of Mykola Krychevskiy in the development of theatrical and decorative art of the Russian theater of the «Prosvita» society in Uzhhorod. Retrieved from: http://libs.mfknukim.mk.ua/bitstream/123456789/1862/1/%D0%97%D0%B0%D0%B9%D1%86%D0%B5%D0%B2_31-34.pdf [in Ukrainian].

8. Kanivets', A. (2021). Vladlen Odudenko: «Scenography is like an actor with his own character and message». *Kino-Teatr*, 4, 26–28 [in Ukrainian].

9. Klekovkin, O. Yu. (2016). Διάλογος: Selected places from letters, conversations and notebooks / In-t problem suchas. mystets. NAM Ukrainy. Kyiv: Art Ekonomi [in Ukrainian].

10. Koval'chuk, O. (2012). Fedir Nirod: Figurative searches in musical theater scenography. *MIST: Mystetstvo, istoriia, suchasnist', teoriia*, 8, 112–134 [in Ukrainian].

11. Koval'chuk, O. V. (2019). Scenographic practice in the space of the 20th century: Kyiv realities. Kyiv: IPSM NAM Ukrainy; Feniks [in Ukrainian].

12. Popova, O. V. (2022). The problem of the genesis of stage design in the context of the development of the director's theater. *Aktual'ni pytannia, problemy ta perspektyvy rozvytku humanitarnykh nauk u suchasnomu sotsiokul'turnomu prostori: mat-ly Vseukr. nauk.-prakt. konf. aspirantiv, zdobuvachiv, mahistriv*. (Kyiv, 8–9 kvit.). Kyiv: KNUKіM, 66–69 [in Ukrainian].

13. Ratimov, M. (1969). *Performance technology*. Vyd-vo «Mystetstvo», Kyiv [in Ukrainian].

14. Sots'ka H., Shmel'ova T. (2016). *Dictionary of artistic terms*. Kherson: Vydavnytstvo «Star». Retrieved from: <http://eprints.zu.edu.ua/30189/1/Slovyk%20>

khudozhnij_SOTS'KA_ShMEL'OVA%20%281%29.pdf [in Ukrainian].

15. Scenography. The search for one's own aesthetics. 1920–2020. (2019). Uporiad. A. I. Aleksandrovych-Dochevs'kyj; tekst O. V. Koval'chuk. Kyiv: Antykvary [in Ukrainian].

16. Trykolenko, S. (2015). Formation of the stage environment with the help of multimedia tools.. Visnyk prykarpat'skoho universytetu. Mystetstvoznavstvo: zb. nauk. pr. Ivano-Frankivs'k, 30–31(2), 78–82 [in Ukrainian].

17. Frenkel', M. (1980). Contemporary scenography: a textbook. Kiev [in Ukrainian].

18. Yudova-Romanova, K. V. Technical means of design of stage space: study guide. Kyiv: KNUKiM, 2017 [in Ukrainian].

19. Iudova-Romanova, K. (2019). Generators of scenic effects as a production tool of artistic expressiveness on stage. Visnyk Kyiv'skoho natsional'noho universytetu kul'tury i mystetstv. Seriya: Stenichne mystetstvo, 2, 2, 179–193. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-759x.2.2.2019.186656>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.05.2022

Отримано після доопрацювання 24.06.2022

Прийнято до друку 08.07.2022